

Ба 55150

ЖАНОЧЫ АДДЗЕЛ Ц.К.К.П.(Б)Б.

М.ЧАРОП

ШАРЫНА

ПОЭМА

МЕНСК ★ ДЗЯРЖАВУНАЕ ★ 1926
ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ

Бел. адзед.
1994 г.

Б 55150

600

Ба 55150

89172-1

М. ЧАРОТ

МАРЫНА

(П О Э М А)

Б 55150

Бел. адзел
1994 г.

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
М Е Н С К—1926

(Б2 4584)

23518

25. 0. 6. 2009

48

БДВ № 62.

Галоулітбел № 14358.

1-я Дзярж. друк. Заказ № 249. У ліку 4.000 экз.

П Р А Д М О В А

У пачатку сакавіка 1917 году рухнуў з вялікім шумам стары кумір царска-дваранскага самаўладства, які моцна трымаў у сваёй „турме народаў“ паміж іншымі народамі і Беларусь. Вызваленая з-пад царскага ярма Беларусь разам з усёй Расіяй апынулася пад уладай так званага часовага ўраду, на чале каторага хутка стаў „соцыялісты“ Керанскі. Урад разам са сваім „многоаглавым“ правадыром шмат нагаварыў, шмат надаваў абяцанак і, пратрымаўшыся каля васьмі месяцаў, са скандалам праваліўся, бо не здаволіў інтарэсаў пролетарыяту, сялянства і вызваленых з царскай няволі прыгнечаных народаў.

На яго руінах у пачатку лістапада 1917 году зарадзілася Улада Саветаў, улада рабочых і сялян, пабудованая на грунце дыктатуры пролетарыяту і арганізаваная Комуністычнай партыяй. Зарадзілася Улада Саветаў у цяжкіх муках рэволюцыйнай творчасці, ня маючы практыкі, пры варожых адносінах да яе фабрыкантаў, зямляўласнікаў як былой Расіі, так і ўсяго сьвету. Але затое новую ўладу ўсімі сіламі абаранялі працоўныя гушчы ўсіх народаў. Савецкая Улада спачатку лістапада зацьвердзілася і на Беларусі.

Але на Беларусі Улада рабочых і сялян ня здолела доўга ўтрымацца. З захаду, ня глядзячы на

Берасьцейскія перагаворы аб згодзе, насоўвалася кайзера-імперыялістычная Нямецчына, узяўшая на сябе абарону старога капіталістычнага ўкладу жыцця. Яе чорны арол з моцным дзюбам і вострымі кіпцямі лунаў над рабоча-сялянскай Беларуссю. 19-га лютага 1918 году войскі, абараняўшыя заваяваньні Кастрычнікавай рэволюцыі, прымушаны былі пакінуць Менск, а 25-га лютага г. г. сюды ўвашла кайзераўская нямецкая армія.

Пачалася нямецкая окупацыя. Гледзячы на моц нямецкай арміі, часам здавалася, што й канца окупацыі ня будзе. Окупант, седзячы на Беларусі, узяў пад сваю абарону мясцовых фабрыкантаў і зямляўласнікаў, пакрыўджаных кастрычнікаваю рэволюцыяй. З другога боку, ён цягнуў астатнія сокі з працоўных мас Беларусі. Утвораная 25-га сакавіка 1918 г. Рада Беларускай Народнай Рэспублікі была ўзята окупантамі пад сваю апеку. Рабочыя і сялянскія масы Беларусі дорага плацілі за сваю „незалежнасьць“.

Але і нямецкая армія ў сваёй тоўшчы складалася з рабочых і сялян, інтарэсы каторых магла абараніць толькі соцыяльная рэволюцыя. Яна і прышла сюды ім на паратунак. Пачалася рэволюцыя і ў Нямецчыне, і ў нямецкай арміі на Беларусі. Нямецкі салдат не захацеў быць окупантам. Яму і ў сваёй хаце шмат было працы.

12-га сьнежня 1918 году Савецкая ўлада зноў вярнулася на Беларусь. Радасна ўздыхнуў рабочы і селянін на Беларусі. Пачалася зноў творчая праца. 1-га студзеня была абвешчана Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспубліка. Прыгнечаныя масы Беларусі атрымалі магчымасьць будаваць

сваю рабоча-сялянскую дзяржаву на грунце Вялікага Кастрычніка і пад кіраўніцтвам Компарты. Маладая рэспубліка ў сакавіку злучылася з вызваленай Літвой, якая таксама была абвешчана Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікай. Беларусь і Літва сталі ўзмацоўваць дабрабыт рабочых і сялян, пашыраць сярод іх асьвету і рыхтавацца на новую барацьбу за заваяваньні Кастрычніка.

Бо на Захадзе зноў зьбіраліся чорныя, грозныя хмары. Уставала на ногі ўваскрэшая старая імперыялістка, панская Польшча. Умацованая і ўзгадоваяная заходнім капіталам крок за крокам пасоўвалася яна на Усход і ўсё мацней і мацней націскала на рабоча-сялянскую рэспубліку Літвы і Беларусі. Яна задалася мэтай, у інтарэсах уласных і ў інтарэсах заходняга капіталу, зруйнаваць ненавідную для эксплёататараў уладу рабочых і сялян на Беларусі і Літве. Польскаму абшарніку карцела вярнуць свае абшары на Беларусі і Літве, адабраныя ў яго Кастрычнікаваю рэвалюцыяй.

У сярэдзіне жніўня 1919 году, пасля васьмі-месячнай працы, Савецкая ўлада зноў прымушана была пакінуць Беларусь.

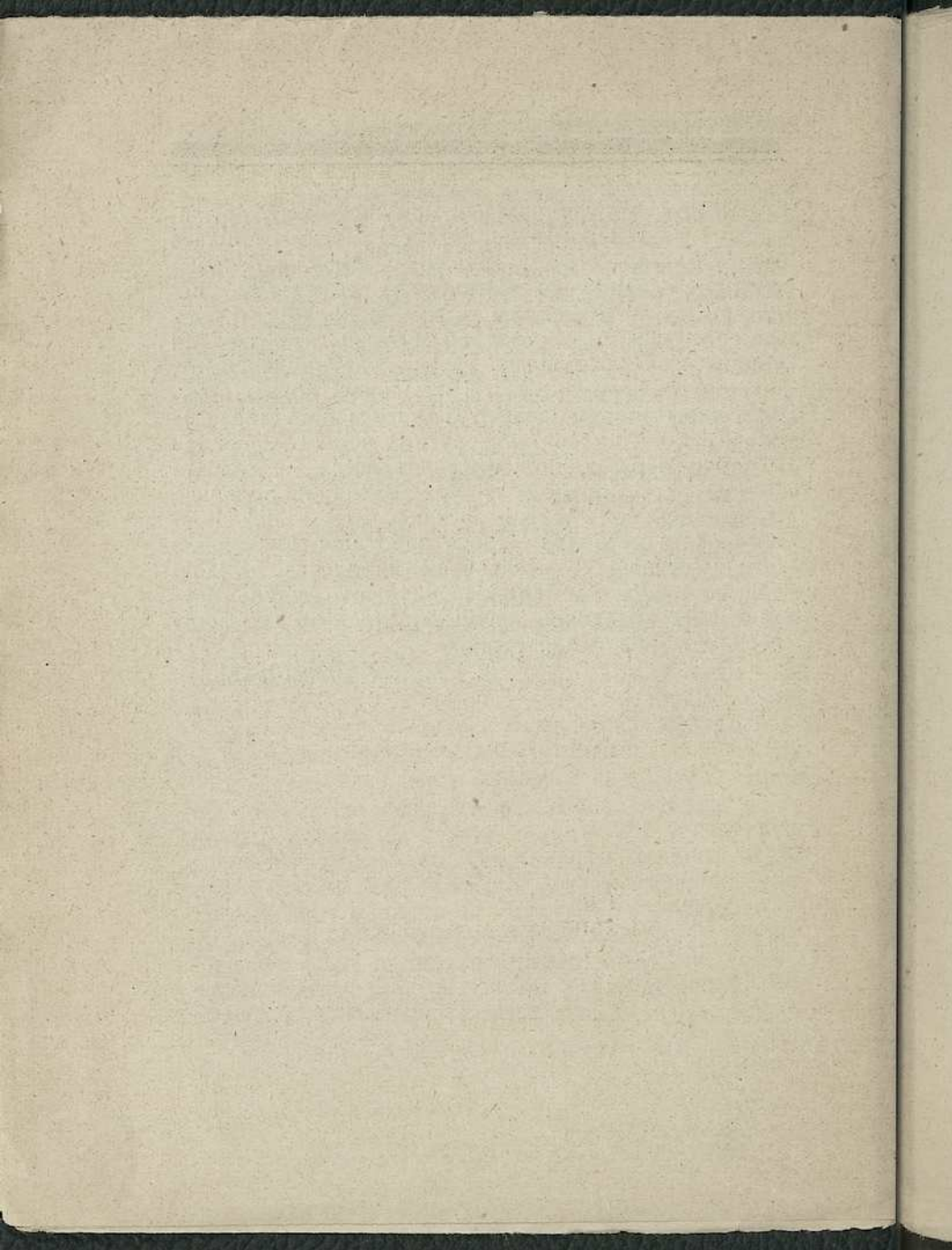
Пачалася добра вядомая ўсім нам панска-польская окупацыя. Сыты чужым хлебам, апрануты ў чужую вопратку, апроч, можа, белага арла на шапцы, разумны чужым розумам польскі пан пачаў рабіць на Беларусі сваю „дэмакратычную“ політыку. Окупанты, як згаладаўшыя ваўкі, накінуліся на рабочых і сялян Беларусі. Перш за ўсё пачалася расправа за старое. Даволі было якому-колечы панскаму прыслужніку сказаць, што гэты і гэты быў знаёмы з камуністам ці з

прадстаўніком Савецкай улады, як яго каралі сьмерцю ці білі да поўсьмерці шомпаламі і лозамі. Нашоў белы тэрор. Палілася чырвонаю рэчкаю кроў рабочых і сялян. Турмы запоўніліся беднатою. Многа жывых людзей туды ўваходзіла, але мала выходзіла. Фабрыканты зноў захапілі свае фабрыкі і заводы, абшарнікі зноў расьселися па сваіх маёнтках. Пышнаю кветкаю зноў расьцьвіла векавечная эксплёатацыя, злучаная з політычным і нацыянальным уціскам. Руйнаваліся беларускія і яўрэйскія школы, у якіх дзецям працоўных мас Беларусі давалася навука ў зразумелай для іх матчынай мове. Замест іх прымусява закладаліся школы ў польскай мове, мэтаю якіх была полёнізацыя мясцовага жыхарства. Зьявілася аднекуль страшэнная моц ксяндзоў. Духавенства наогул павылазіла са сваіх нор. Яно з амбонаў вітала окупантаў, як збавіцеляў ад камуністых і Савецкай улады. Яно вучыла ў сваіх казаньнях, што окупанцкая ўлада дадзена ад бога, вучыла сваіх духоўных авечак, каб яны цярпелі і любілі сваіх эксплёататараў. Беларусь наваднілася жандарамі— „канаркамі“, поліцыянтамі і шпікамі.

У вадказ на прыгнечаньне, падняўся сярод працоўных мас Беларусі рух. Распачаўшыся ў рабочых колах, ён хутка перашоў і ў сялянскія эксплёатаваныя масы. Прыгнечаны селянін пачаў організавацца, каб прагнаць „дэмакратычную“ ўладу, каб зноў вярнуць на Беларусь дыктатуру пролетарыяту, рабоча-сялянскую Савецкую ўладу. Пачалі расьці падпольныя камуністычныя арганізацыі. Лясы і балоты запоўніліся паўстанцкай модалзьдзю—хлопцамі і дзяўчатамі.

Апынуўся ў падпольнай камуністычнай арганізацыі і наш вядомы пролетарскі песьняр Міхась Чарот. З вінтоўкаю ў руках, разам з рабочым і селянінам, пашоў ён змагацца за дыктатуру пролетарыяту, за Савецкую ўладу на Беларусі. І вось цяпер ён дае нам „сказ аб мінулай праўдзе“; ён сьпявае вясёлы сьпеў „пра красуню-дзяўчыну, пра паўстанку Марыну“. Гэты сьпеў, поўны праўды, нявычэрпнай энэргіі і нясказанага характа няхай разносіцца па ўсіх кутках нашай Савецкай Беларусі. Праз кардон няхай даляціць ён далёкім рэхам і да працоўных мас Заходняй Беларусі. З захапленьнем будуць слухаць гэты сьпеў пролетарскага песьняра Чарота работніца і сялянка, што вырваліся з векавечнай няволі. З вялікаю ўвагаю і вераю ў лепшую будучыну будуць слухаць сьпеў песьняра жанчыны, да каторых яшчэ не дашоў вялікі Кастрычнік.

У. Ігнатоўскі.

МАРЫНА

(Поэма)

Можа песьняй будзе,
Можа казкай
Гэты сказ аб мінулай праўдзе,
Як па сьвеце вякамі паблудзіць...
Але вось—
Няхай ведаюць людзі
Пра Марыну,
Дзяўчыну-краску...
Няхай ведаюць людзі,
Як забранай краіне жылося...
Народ сам пра гэта
Зложыць песьню...
Народ сам поэта...
Ён у сваіх сьпевах
Мае веру,
Што жыцьцё яго—завесьніць...
І цяпер—
Каля плоту і ноч, і дзень
Стары старац-жабрак
Песьню гудзе...

Як-жа ён, як
Апявае мінулыя дні?..
Яго струны—нібы авадні—
Жаласна енчаць..
Гэта—сьпеў сівой старасьветчыны.
Я пяю—што рабілася ўчора...
Нават там, дзе плач і гора—
Мой сьпеў вясёлы..
Жыцьцё цяпер—бурлівы вір...
Даўно разьбіў жабрацку ліру...
Ужо ня сёньня
Плакаць кінуў..
Мой сьпеў вясёлы,—
Я сьпяваю
Пра красуню-дзяўчыну
Пра паўстанку Марыну.

I

Ні ў палацах маляваных,
Ні ў белых харомах
Вырасла дзяўчына — Марына...
Маці яе ўздавала
Ў клеці, на саломе...
Ды прыгожым тварам надарыла...
Цьвіце кветкай...
Маладзенька, румяная
Ды стройная станам...
Погляд вочак — іскрынкі лучыны.
Цьвіце кветкай,
Цьвіце і ня вяне...
Пакахала сэрданькам дзяўчыны,
Пакахала Марына Івана.
Іване, Іване...
Няхай толькі гляне —
На тварык бяленькі,
На хвартух навенькі...
Паглядзеў Іванка на Марыну,
Паглядзеў — ды годзе...
На вайну забралі з хаты...

Які лёс пракляты!—
Нарадзіўся ў няшчасну гадзіну.
А Марына рутай-мятай
Расьце на выгодзе.
Ой, куды там дзяўчыне выгода:
Бягуць яе лецейкі і годы,—
А каханак на вайне
Ды на чужой старане...
Вернецца ці не?..
А у полі жыта сьпелае
Каласамі шуміць-шастае...
Жне Марынка,
Жне са сьпевамі
Да Іванку ўспамінае часта.
Знашла яна спарышы у жыце,
Захавала у падоле,
Каб тайком у ночы зваражыці
Пра свайго мілага долю.

II

Як абрусам двор засланы—

Сьнегам заімжыла...

Едзе ў госьці ён, каханы,

А за ім—дружына...

Зіхацяць на сонцы востры пікі,
Мітусяцца чырвоныя йстужкі...

Іванка Марыну

Голасна паклікаў...

Марына да Іванкі

Вылецела птушкай.

Іван—ваявода

Чырвонай дружыны,

Шэпча ён лагодна

Словы да дзяўчыны...

Тупае нагою конь буланы,—

Стаяці ня хоча.

Слухае Марына ды ня гляне,—

Заплаканы вочы.

А з паўночы вецер

Дыхае сьцюдзёны...

Не баіцца сьмерці

Іванка-Будзёны.

Ён з каня саскочыў,
Выцер мілай вочы,
Прыгарнуў з пацехай
Ды далей паехаў...
А Марына—доўжанька стаяла
На сьнягу
Ды на марозе...
Міламу свайму жадала—
Сустрэць шчасьцейка ў дарозе...

III

Не ад ветру бары гамоняць,
Не ад буры заскрыпелі сосны...
Іван-ваявода
З дружнаю едзе...
Ой, ня едзе,—яго вораг гоніць...
А у хаце ня стукаюць кросны.
Іван-ваявода
З дружнаю едзе,
Каб Марыну яшчэ раз угледзець...
А Марына ўжо даўно паткала
Ручнікі-намёты
Ды Івана ля варот спаткала,—
Думала—залёты.
Два дні і дзьеve ночкі
Быў Іван ў гасьціне,—
У тузе-сумоце
Пакінуў дзяўчыну...
— О, якая жальба агартае:
Я цяпер Марына—ды ня тая...
А што—калі буду я матуляй?..
Ні да скокаў Марыне,
Ні да гуляў...

У садку сядзіць паміж півоні...
„Адна я ўчора,
Ды адна і сёння“...
Так штодня і позьненька, і рана
Думала Марына пра івана.
А Іванка—ліхі ваяка—
За ракою за Бярозаю...
Уцякаў Іванка—ня плакаў.
Стаіць для паноў ён пагрозаю—
За ракою за Бярозаю.

IV

Наехалі уланы-палякі
Ды сталі на пастой...
Ды забралі ў палон краіну...
А праз тое—
Людзі як плакалі!..
Плакала Марына..
Браты уцяклі—бо чырвоны,
За сыноў—бацька ў астросе...
Каго помста не агорне
На такім шляху-дарозе!..
Наста—маці
Плакала ня мала...
Як-бы дочку захаваці
Ад панскай навалы?..
Ой, улане,
Ліхі пане,
Згубіш ты Марыну!
А дзяўчына
Цьвет-маліна
Шэпча: не загіну.
Ціхім змрокам
Прышоў да Марыны ў хату...

На руках—пярсьцёнкі-дукаты...

Пазірае ласым вокам.

А шабля: блісь-блісь.

Сэрца Марыны забілася...

Да матулі—скок.

Маці заплакала—ў ногі...

А ён—вартуе парога.

Ціха было—

Шыбы бразнулі...

Марына зязюлькай—ў садок...

Ціха было—

Ціха адразу...

Нават вецер—і вецер змоўк...

Не пашла Марына ў хату...

Не хацелася дзяўчыне прапасьці—

Была працаю ў полі занята—

Памагала каровы пасьціць.

Толькі ўночы бяжыць да клеці,

Каб матулю спаткаць... ды наўцёк...

Так забранай краіны дзеці

Марнавалі сваё жыццё...

V

Ой, Марына, ой, Марына,
 З вочкамі блакітнымі!
 Ты жыла у тэй краіне,
 Што сьлязьмі аблітая...

Цяжка дзяўчыне,
 Марыне цяжка...

Сумная песня у жнеек,—
 Працы многа—хлеба няма...
 На чужынца працуй задарма...

Ты-ж гадалася неяк...
 Нейк жылося...

З васількоў вянкi пляла ты
 Ды сьпявала песні...

Ой, ты, вецер, ой, пракляты,
 Злосны ты у верасьні...

Насупіла восень
 Хмары-бровы...
 А Марына ў полі
 Ды пасе каровы...

Па-над ёю лятуць гусі ў вырай,
 Лятуць, ды паволі...

6 55150

Сыпле ночка сьцежку
Злотным жвірам...

Пазірае на іх змрок пудлівы...

Ой, куды, куды вы,
Ды шэрыя гусі,
Ці-ж вам тут ня гожа—
Жыць на Беларусі?..

Ходзіць Марына па пожны...
Недзе коні далёка зарзалі...
А гусі-гусанькі—не адказалі.

Засмуцілася Марына,
Сэрданька застукала ў грудзёх...
Парашыла кінуць-рынуць,
Пайсьці ў пушчы ды разлогі.

Сьлязьмі залілася Наста,—
Рукі ламала да болю,
Што дачушка пашла па шчасьце
У лес ды чыстае поле...

А Марына
Цьвет-маліна
Ідзе паўз лес, па даліне...

Ад паганца пана,
Польскага улана...

Ой, Марына,
Ой, дзяўчына!..

— Згіне ці ня згіне
Туман ў логах
Сіні, сіні?..

Чыя будзе перамога?
Многа згіне?
Згіне многа...

А Марына—жыць павінна.

VI

Калі каханьне сэрца томіць
Марыне ціхім сонным змрокам,
Здаецца, вецер між кустоў
Сьпявае песьню аб далёкім...
 Аб краю тым, што за Бярозай
 На Ёсходзе Вольным—за ракою...
 Паволі зімнаю рукою
 Марына расхіляе лозы...
Прыслухаецца, як капае раса...
Лёнам-кужалем распушчана каса...
Жыве ў лесе не адзін ужо дзянёк...
Восень... холад... захлінуўся аганёк.
 Не адна Марына ў лесе,
 Не адна ў паўстаньні,—
З хлопцамі-малойцамі вандруе...
 Каб злавіць таго, павесіць,
 Хто разьбіў каханьне...
Прыдзе час—Марына не даруе!
І адважная паўстанка
Падышла да грамады.
Ад шагоў яе—
 Прачнулася палянка,

Ад вачэй яе —

Сьвятло, як заўсяды.

— Гэй да ну, паўстанцы!..

Ці-ж ня сорам!..

Ночку цёмную у лесе спачываць:

За Бярозу гляньце!—

Скора, скоро

Загукае песню сыч-сава...

Ды налятуць птушкі з Усходу

Чыовонакрылыя,

Ды прынясуць радасну прыгоду

Пра майго мілага...

Гляне, гляне сонца з-за Бярозы,

Згоніць, як расіцу, мае сьлёзы...

І пашлі паўстанцы,

Ціца-ціха сьпяваючы,

І пашлі паўстанцы,

Долі-шчасьця шукаючы...

А паперадзе дзяўчына—

Паўстанка Марына.

VII

Рабавалі край уланы,
Дратавалі збожжа,
А Марына у паўстаньні.
 О, якое падарожжа!..
Не агорне сэрца жальба-смутак...
Узяла Марына сена жмутак
 Ды к пакоям пана...
Была поўнач... цемра... слота...
Ад пажару здавалася раньне...
 А Марына ўжо даўно там,
 Дзе лес ды балота.
А у ночку гэту, чуць-чуць золак,
Як паўстанцы ля стагоў драмалі,
У Марыны раптам—колка...
 Ручкі яна заламала.
Таўханула нешта пад сэрца,—
Гэтак соладка-балюча;
Страшна Марыне,
Марыне ня верыцца...
Ды дзяўчына незаручана...
Ёй успомніўся садок вішнёвы...
 Там—Іванкі ласкавыя словы...

Сьлѣз няма...А вочкамі міргае...
Заручыў дзяўчыну—шумны гай.
Змарыў сон
Паўстанку каля стогу...
Змарыў сон,
А сьнілася ёй многа.
Вецер шастае ля вуха
Гольямі сухімі...
Слухай, дзеўчына... Паслухай—
Дні бягуць ліхія.
Ужо золак... змрок схіляе
Скрыдлы за сыр-борам...
Сьнег-сьняжочак падыляе,
Шые шыр узорам.
Замятае шлях-дарогу...
Не знайсьці палянку...
А Марына каля стогу
Сьніць свайго Іванку.

VIII

Жудасна зімою у разлогах...

А як-жа сьцюдзёна!..

Дзьме завея... зябнуць ногі...

І гэтак штодзённа.

Раскладзеш агоньчык у гушчары —

Абагрэць хоць рукі...

І вось гэтак днямі і начамі

Сядзіш карчом-крукам.

А Марына ня любіла цішы,

Ня любіла захавацца ў гольлі;

Адзін раз—адна з гушчару вышла

Ды пашла да хаты цераз поле.

Завіхрылася віхураю завея...

Ў чыстым полі—музыка, разгульле...

А ў Марыны ёсьць надзея,—

Дойдзе да матулі.

Не чакала яе сэрца вялікага жалю...

Ня ведала, што матуля

Даўно паміж хвоек—

Ў зямліцы ляжала...

Ой як, ой як—

Дзяўчыне Марыне

Будзе цяжка жыці!..

Каласком нясьпелым
У пасьпелым жыце...
Падышла Марына,
Падышла нясьмела,
Спачатку да клеці,
А пасья да хаты...
Ды у дзьверы стук-стук...
Зашумеў абрыдоны вецер
У закоце кудлатым
Ды пытае—хто тут...
У белым пуху хаціна,
У ваконцы няма сьвятла...
Шыбы не адталі...
Ёкнула сэрца ў грудзях...
У гэту ночку чужыя людзі
Абазвалі яе сірацінай.
А сьняжок ляцеў, кружыўся...
У гумне зарыпела адрына...
У матчыным старым кажусе
У лес падыбала Марына.
Забрахалі сабакі ў вёсцы,
Нават завылі...
Сыпле сьнегам па дарожцы,
Каб паўстанку не злавілі.

IX

За Бярозай грукаюць гарматы—
Гэта голас ды роднага брата...

Па-над Пціччу,
Па-над Сьвіслаччу

Лес паўстанцаў туліць...

А ў астрозе—ды родны татуля.

За Бярозай трашчаць кулямёты...

Адгукнуліся пад Нёмнам балоты...

Боязна Марыне...

Ой, дзе ты, дзе ты,

Іванка з дружнай,

З дружнай чырвонай?..

Марна гінуць маладыя леты!..

Над Марынай кулі лятуць-звоняць...

Дзе ты?..

Запытала ў шумным лесе рэха...

У далёкім краю

Іванка гуляе,—

З ворагам ваюе,

Марынкi ня чуе...

Шмат дзянэчкаў, як з дому паехаў...

Ужо на балоце праталіны, лужы...

А з выраю гусі
Па-над Беларусьсю
Лятуць поясам-гужам,
Лятуць ды гамоняць...
А за Бярозаю кулі звоняць...
Пазірае Марынка на ўсход...
То-ж яе Іване
Не забыў каханьня,—
Праз раку Бярозу
Папярэднім вышаў у паход.
Ой, плыве як грозна
На пана улана
Ды чырвонае войска!..
Идуць ля Магілёва,
Идуць каля Прапойску...
А штыкі ды шаблі сталёвы...
Ад пана улана
Будзеш ты, краіна, адабрана.

Х

Ох, як цяжка быці ў палоне,
Жыць некім чужынцам
На родным загоне!..
Ох, як цяжка, цяжка!..
Цяжка і дзяўчыне,
Як скажуць—блудніца...
А Марына сказу не баіца...
Была ночка... Ухапілі болі...
Клянецца дзяўчына
Не кахаць больш нікога ніколі...
Клялася дзяўчына да ранку,
Ня раз заклікала „Іванку“...
Надышла шчасьліва часіна,—
Паўстанка Марына
У разлогах вольнай пушчы
Нарадзіла сына...
Нарадзіла сына не з распусты...
...Што-ж дзівіцца людзі!
Магло гэтак стацца...
А пакуль адным паўстанцам
У нас болей будзе...

І расьце сыночак
Ў лесе між кусточкаў...
А які, які прыгожы!..
А Марына калыску люляе...
Усе паўстанцы яго забаўляюць
Ды часамі шэпчуць між сабою:
— На Івана дужа ён пахожы...
А Марына калыску люляе...
Загукалі ды паўстанцкія раці...
І Марыне трэба йсьці да бою...
А Марына—маці,
Маці паўстанка...
Трэба йсьці да бою
Недалёка за гарою—
Чырвоных стаянка...
Загулі над лесам кулі роем,
Затрашчалі кулямёты блізка.
А Марына пад вярбою
Гойдае калыску...
А Марыне—трэба йсьці да бою...
Над сыночкам нахілілася нізка,—
Крэпка ручкі спавівае,
Ды песеньку напявае:
— Бай сыночку мілы, бай,
Па гушчары йдзе бабай,
З-за Бярозы йдзе каток,—
Прынясе табе мядок...

XI

Асядлала быстрых коняй
Дружина Івана,
Ды напайла іх у Бярозе,
Каб ня смагнуць у пагоні
За панам-уланам.
Каб трывалым быці у дарозе...
Наступае чырвонае войска...
А уланы,
Ляхі-паны,
Паляць сёлы-вёскі...
Ды страляюць нічым непавінных...
Гіне усё, гіне...
Схамянуўся край забраны...
Зварухнуліся паўстанцамі лясы...
А назаўтра—рана-рана
Кінуў край наш галасіць...
Паўстанка Марына
За плячыма несла сына...
Адчыніла хату...
Аж яе чакае—
Родны брат...

А праз дзень—і бацька йдзе з астрогу.
Каля ложка калыску павесіла...

Ня у лесе ў гольлі—
Марынка на волі...
Ды нешта ня весела....

Пазірае часта на дарогу...
Шкода і матулі—ёй сьпявае хвойнік..

Але думка аб Іване
Не дае спачыну.

„Ой, ці хутка заржэ яго конік?“

Думае, як гляне,
Згінуў, ці ня згінуў?

Раптам грукат-тупат...

Ваявода чырвонага стану

На кані буланым ля варот.

Марына, як птушка,

На руках з маленькім да Івана.

—Гэта-ж твой сыночак,—

На, пагушкай..

Прыгарнуў Іван сыночка—

Сэрца ён ня чуе...

—Ну, Марына, гэту ночку

Дома адпачну я.

А назаўтра зноў Іване

Будзе ў сваім стане,

Пакуль з панам—

Злым уланам

Бой не перастане...

Ой, ды ненадоўга будзе разьвітаньне
Іванкі з Марынай!
Іванка Марыны
Ніколі ня кіне...
Забыла Марына пра паўстаньне.
Цьвіце кветкай...
Маладзенька, румяная
Ды стройная станам...
Погляд вочак—іскрынкі лучыны,
Цьвіце кветкай...
Цьвіце і ня вяне.
Пакахала сэрданькам дзяўчыны,
Пакахала Марына Івана.

XII

Каля рэчкі касец косіць...
Каля рэчкі касец косіць
Ды закасіў вечар росны...
 А каля пакосу,
 На вузкай палосе
Дажынае жнейка жыта...
Ой, ды гэта жыта
Коньмі ня прыбіта,
Не паломана ды чужацкім станам.
Не гамоніць лес наш паўстаньнем.
 Ад пана-улана
 Зямля адабрана,—
Вольнаю стала краіна...
Эх, ня ўся краіна—
 Толькі палавіна!..
Гэтак быць не павінна!..
 Каля рэчкі,
 Каля Сьвіслачы
Іван-ваявода косіць.
 Слухае Іванка,
Як над Нёманам людзі галосаць...

А Марына—
Сьпелыя каласы рэжа,
У снапы-снапочкі вяжа.
Слухае Марына—плач з-пад Белавежы...
Снапок жыта зьвяжа,
Да зямліцы вухам прыляжа...
Зашумеце, ды сыры-боры,
Загручэце, пярэны-громы,
Запалеце у забранай краіне
Палацы-харомы!..
А па Нёмну
Плывуць чоўны...
А ў тых чоўнах
Ды паўстанцаў поўна,—
Мужыкоў не адна там рота...
Ня будзе краіна
Разгароджана дротам!..
Бач, Марыне зноў ня весела—
Клічуць пушчы яе песьнямі...
Вось Марына ды Івану раіць:
Годзе жаць, касіці
Па буйнай расіцы,
Калі Нёман ды сьлёз ня ўбірае...
Сабірацца трэба у дарогу—
Да братоў паўстанцаў на ўспамогу
Золак зоры з неба скінуў,
Сьцэле сьцежку раніца...
А Марына кажа сыну:

— Будзь, сынок, паўстанцам.
Ой, Марына, ой, Марына,
З вочкамі блакітнымі,—
Ратаваць пашла краіну,
Што сьлязьмі аблітая...

Туман у логах—

Сіні... сіні...

Чья будзе перамога?

Згіне многа,

Многа згіне...

А Марына жыць павінна...

Вось тады, як ня будзе нявольных,
Як ня будзе паўстаньня, вайны,
Успамінаць толькі будуць аб войнах,
Дзе і як адбыліся яны.
Ды ня будуць трашчаць кулямёты,
Сьціхне плакаць мяцеліца куль...
Над зямлёй сакаліным узлётам
Будзе несціся сьпеў адусюль.
Застракоча у полі трактар,
А на скрытным кані аўтобусе
Праедзе мужык па тракту
Краіны сваёй Беларусі.
На палёх і сухіх балотах
Ён пагоніць каня бяз пугі,
І здабудзе з зямлі сваёй золата,
Замест сох, ён электрапругам.
О, жыцьцё тады завесніць!..
Народ верыць ў гэта...
Народ сам поэта,
Народ пра Марыну
Зложыць казку-песьню.
— Ня сумуйце, хлопцы бравы,
І ня леце сьлёз дзяўчаты,
Лепей воля у дубраве,
Як няволя ў роднай хаце.
— Палюбіла лес дзяўчына
Нават болей, чым Івана...
Дні няволі навучылі

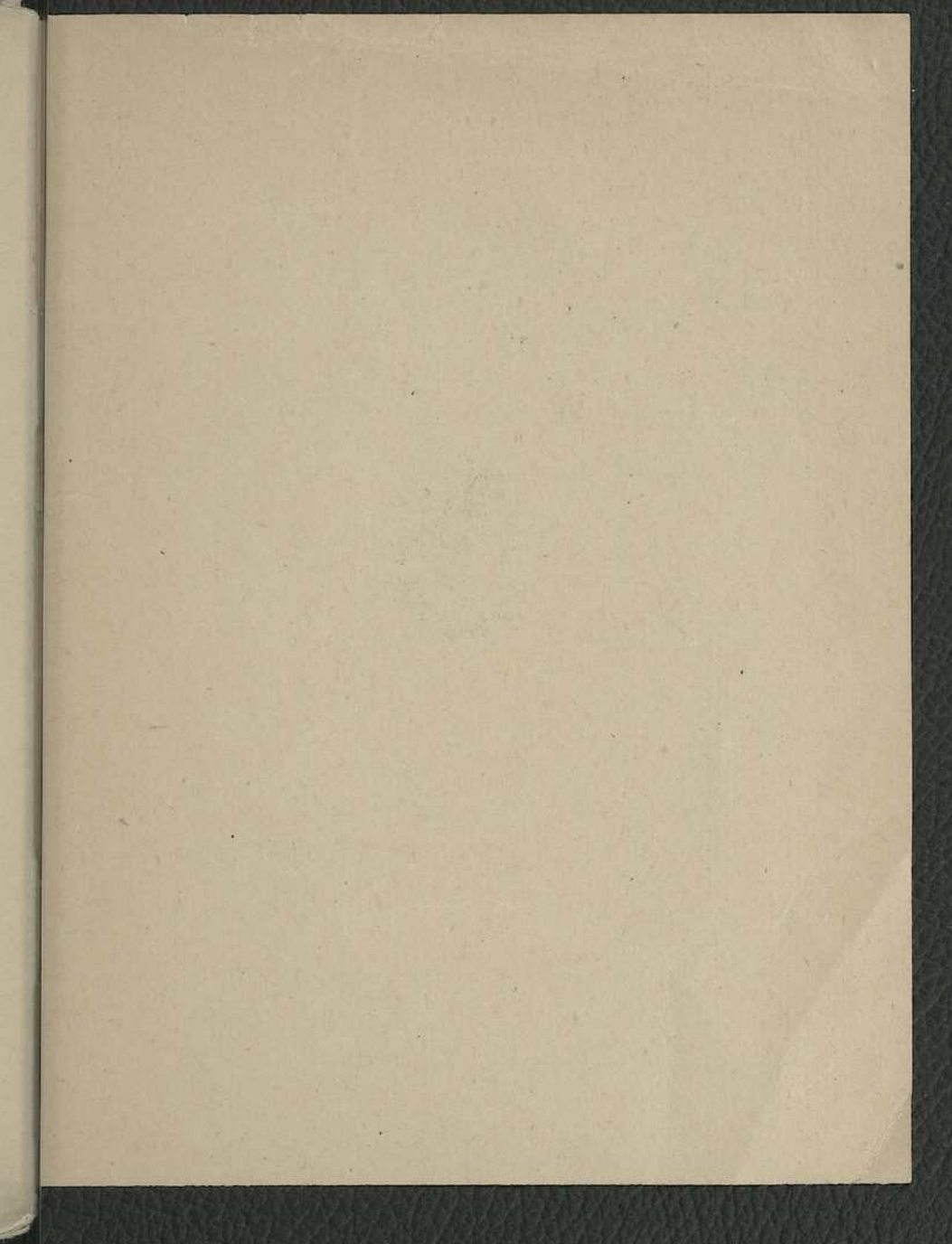
Весьні з ворагам змаганьне.
— Ой, лясы-бары шумлівы
Па-наднёманскай зямліцы!
Хай-жа будзе край шчасьлівы,—
Хай ня будзе меж-граніцы!..

Гэта сьпеў дзяўчыны
Паўстанкі Марыны.
Пра Марыну будзе жыць паданьне.
Будзе жыць вякамі...
У людзей цяпер ня сэрца—камень,
Ні кранеш, ні ўзрушыш
Сказам пра паўстаньне...
Але год за годам плыне,
Вечер точыць камень...
А паданьне аб Марыне
Будзе жыць вякамі.

1964 - 10

Бел. аддзёл
1994 г.

a

ЦАНА 20 К.
126

